

ZAMONAVIY SIYOSIY FANLARDA NORMATIV SIYOSIY NAZARIYALAR

Yuldosheva Gulyoraxon Mahkamboyevna

O`zbekiston Respublikasi Mirzo Ulug`bek nomidagi Toshkent davlat Milliy Universiteti “ Ijtimoiy fanlar fakulteti” , “ Siyosatshunoslik yo`nalishi” 3- kurs talabasi.

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy siyosiy fanlarda normativ siyosiy nazariyalar ko`rinishi hamda ularning nazariy jihatdan amaliy siyosatshunoslikka ta`siri haqida ma`lumotlar mavjud*

Kalit so`z: *Axloqiy dalil, intuitiv g`oya, demografik vaziyat, me`yoriy nazariyalar, sub-intizom, ijtimoiy axloq.*

Normativ siyosiy nazariyalar G'arbda yunon tafakkuridan va Sharqda hind falsafasidan boshlab uzoq an'analarga ega hisoblanadi . Normativ nazariylashtirish juda tabiiy ko'rinadi: agar insonlar taqdir yoki vaziyat irodasi bilan birga yashashga majbur bo'lsalar, unda nega buni eng yaxshi jamiyat qanday tashkil qilishi mumkinligi haqida o'ylashni xohlashmaydi? Boshqacha qilib aytganda, bunday nazariyalar olimlarning e'tiborini ijtimoiy hayotni tashkil etish va tartibga solish muammosiga qaratadi. Ammo shuni yodda tutish kerakki, muammoga nisbatan javob izlash uchun bilimlarni alohida sohaga ajratish orqali akademik muhitda aniq qabul qilinmaydi. Ushbu yondashuvning ko'plab muxoliflari insonlarning mazmunli axloqiy tanlovi borligidan kelib chiqqan holda aniqlanadi. Boshqa mutaxassislar axloqiy taxminlar qandaydir ma'noga ega bo'lishi va haqiqatan ham hayot faktlaridan kelib chiqishi mumkinligiga shubha qilishadi. Bundan tashqari juda kichik tadqiqotchilar guruhi axloq va taxminiy fikrlashning ahamiyatini umuman rad etadi.

Bundan tashqari siyosiy nazariyalarda m`eyoriy nazariyalar ham mavjud bo`lib ular o`zida mavjud nazariyalarni me`yoriy jihatdan o`rganib chiqib, o`z yechimlarini nazariy tarafdin isbotlay olishadi. Turli xil ilmiy tanqidlarga qaramay, me'yoriy nazariyalar siyosat haqidagi bilimlarning jonli va tez rivojlanayotgan sohasi bo'lib qolmoqda. 1970-yillardan boshlab, ular pozitivistlar tomonidan qilingan juda og'ir ilmiy zarbadan xalos bo'lib, haqiqiy qayta tiklanishni boshdan kechirdilar.

Normativ siyosiy nazariya-bu siyosiy institutlar, ayniqsa hokimiyat bilan bog'liq bo'lganlar, shuningdek, shaxslarning ushbu institutlarga bo'lgan munosabati haqida fikr yuritish usuli. U mavjud siyosiy tuzilmani yoki uning alternativalarini qonuniylashtirish bilan shug'ullanadi.

Ushbu turdagi nazariyotchilar turli xil usullardan foydalanadilar. Normativ nazariya uchun eng tipik guruhlar mavjud bo`lib ulardan uchta quyidagilar:

1. Normativ nazariyalar, birinchi navbatda, axloqiy dalillarning ichki uyg'unligiga erishishga intiladi. Shu sababli, ushbu yo'nalish nazariyotchilari so'nggi paytlarda ko'pincha rasmiy mantiq va analitik falsafaga murojaat qilishmoqda.

2. Ular berilgan dalillarning empirik asoslarining to'g'riligini tekshirish uchun ijtimoiy fanlarga, masalan, ijtimoiy antropologiya va tarixga tayanadilar.

3. Va nihoyat, xulosalar nazariyotchining intuitiv tushunchalari bilan taqqoslanadi.

Siyosiy nazariya siyosatshunoslikning bir qismi bo'lib, uning nazariy sub-intizomi. Siyosiy nazariya siyosatshunoslikning tarkibiy qismi bo'lganligi sababli, u ham me'yoriy, ham empirik, ham fundamental, ham amaliy nazariyalarning maxsus tushunchalarini o'z ichiga oladi.

Normativ nazariyalar, urf-odatlar bilan mustahkamlangan muayyan normalar, xatti-harakatlar stereotiplari to'plami bo'lib, retseptiv yoki tavsiya etuvchi xususiyatga ega bo'lgan holda ilmiy jihatdan namoyon bo'la oladi. Ular ko'pincha ijtimoiy axloqqa asoslanadi va shuning uchun sodir bo'layotgan barcha narsalar axloqiy, an'anaviy nuqtai nazardan baholanadi. Normativ siyosiy nazariyalar siyosat nazariyasini siyosiy idealni izlash, masalan, ideal boshqaruv shakli, faqat siyosiy aloqalar va qonuniyatlardan kelib chiqadigan sof nazariy va sof siyosiy bilim sifatida tushunish asosida shakllanadi. Siyosat nazariyasida mavjud siyosiy tuzilmani yoki uning alternativalarini qonuniylashtirish bilan shug'ullanadigan normativ nazariyaga xos bo'lgan uchta qoida mavjud:

1. Axloqiy dalillarning ichki bog'liqligiga erishish.

2. Berilgan dalillarning empirik asoslarining to'g'riligini tekshirish uchun ijtimoiy fanlarga, masalan, ijtimoiy antropologiya va tarixga tayanish.

3. Xulosalarni nazariyotchining intuitiv g'oyalari bilan taqqoslash.

1970-yillardan keyin normativ siyosiy nazariya ikkita asosiy oqimga bo'linadi. Birinchi oqim- taqsimot adolati, erkinlik va ijtimoiy tenglik muammolari bilan shug'ullangan. Ikkinchisi-davlat kabi siyosiy institutning faoliyati, maqsadlari va axloqiy asoslari, uning fuqarolar bilan munosabatlari o'rganilishi orqali mavjud muammolar hal qilinadi

Normativ nazariyalar, empirik bilimlar bilan taqqoslaganda, siyosiy hodisa yoki jarayonning siyosiy hayotdagi mohiyati, roli va o'rnini izlash va tushuntirish, bunday hodisalar va jarayonlarni tizimlashtirish, ularning mavjudligini aniqlash uchun zarur bo'lgan mavhumlikka ega va shuning uchun real siyosatdan uzoqroq nazariy konstruktsiyalar sifatida taqdim etiladi.

Normativ empirikdan farqli o'laroq, nazariyalar siyosiy idealni emas, balki haqiqiy siyosiy tajribani hisobga oladi, aniq siyosiy voqealar va jarayonlarga asoslanadi, shuningdek, siyosiy bo'lmagan omillar siyosatiga ta'sirini hisobga oladi, masalan, davlatlarning geografik joylashuvi, ularning tarixiy yo'li, demografik vaziyat va boshqa jarayonlar orqali namoyon bo'la boshlaydi.

Siyosiy nazariya, siyosiy fanning bir qismi bo'lib, sof nazariy nazariyadan tashqari, amaliy o'lchovga ham ega. Agar fundamental nazariy tadqiqotlar asosiy siyosiy muammolarni, masalan, davlat institutlari yoki siyosiy tizim yordamida hokimiyat va

jamiyatning o'zaro ta'sirini hal qilsa, unda amaliy siyosatshunoslik aniq amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan, masalan, ma'lum bir mamlakatda parlamentarizmning umumiy nazariyasi asosida parlament islohotini o'tkazish jarayonlari qanday tarkibga ega ekanligini, ularni amalda qo'llasa qanday oqibatlar olib kelishini amalda isbotlay oladi. Amalda biror vaziyatni yoki vazifani qo'llay olish nazariy bilimlarning qay darajada yuqoriligini yoki pastroq ekanligini ko'rsata oladi.

Normativ nazariyani qo'llashning o'ziga xos usullari mavjud. Ularga quyidagilarni misol tariqasida keltirishimiz mumkin.

1. Normativ nazariyalar, avvalambor, axloqiy dalillarning o'zaro bog'liqligini ta'minlashga intiladi. Shuning uchun bu yo'nalishdagi nazariylar so'nggi paytlarda ko'pincha formal mantiq va analitik falsafaga murojaat qilishni afzal ko'riladi.

2. Ular ijtimoiy fanlarga, masalan, ijtimoiy antropologiya va tarixga asoslanib, dalillarning empirik asoslarini tekshiradilar.

3. Nihoyat, xulosalar nazariyotchining o'zining intuitiv tasavvurlari bilan taqqoslanadi.

Ushbu usullar orqali siyosat nazariyasida normative yondashuvning ko'rinishlari namoyon bo'ladi va uning ko'rinishlari amaliy siyosatshunoslikda o'z natijasini korsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 <https://studylib.ru>

2 <https://bstudy.ru>

3 <https://topuch.com>

4 <https://vk.com>

4. Акбаров, Х. Ў., Абдуллаев, Б. И., & Мирзаев, М. А. Ў. (2021). АКУСТИК СИГНАЛЛАРДАН ФОЙДАЛАНГАН ҲОЛДА КЕСИШ ЖАРАЁНИДА КЕСУВЧИ АСБОБ МАТЕРИАЛЛАРИ ТАЪСИРИНИ ВА КЕСИШ ШАРОИТЛАРИНИ ЎРГАНИШ. *Scientific progress*, 2(2), 1614-1622.

5. Иванова, В. П., Цыпкина, В. В., Акбаров, Ф. А. У., Носирова, Д. А., & Муминов, Х. А. У. (2020). Влияние улучшения технологии изготовления токопроводящей жилы на эксплуатационный характеристики кабельно-проводниковой продукции. *Universum: технические науки*, (11-5 (80)), 29-34.

6. Akbarov, A. K. (2012). *Communication Approach in English Through the Internet*. Cambridge Scholars Publishing.

7. Ким, С. Г. (2022). ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ В ПОДГОТОВКЕ УЧАЩИХСЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В ОБЛАСТИ ЗАЩИТЫ ОТ СИЛЬНЫХ ЗЕМЛЕТРЯСЕНИЙ. *О'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 1(8), 11-14.

8. Turgunov, E., Abdumajidov, I. B. O. G., Anvarov, A. A. O. G., & Valiev, R. A. O. G. (2022). MOYLASH MATERIALLARINING QOVUSHQOQLIK

XUSUSIYATLARIGA HARORAT TA'SIRINI O'RGANISH. Academic research in educational sciences, 3(1), 419-425.

9. Джина, Ж., & Личман, Е. Ю. (2021). СКРИПИЧНОЕ ИСКУССТВО СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНА. Студенческий форум, 10.

10. Горшкова, Е. А., & Акбаров, А. Н. О. (2021). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ АНТИКОРРУПЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ В СОВРЕМЕННОЙ РОССИИ. In Участие образовательных организаций в противодействии коррупции (pp. 43-48).

11. TAKHIROVA, F. A., ALIKHANOVA, N. M., KHAYDAROVA, F. A., ALIMOV, A. V., BERDYKULOVA, D. M., AKBAROV, Z. S., ... & ROMANOVA, L. D. БИМЕДИЦИНА ВА АМАЛИТ ЖУРНАЛИ ЖУРНАЛ БИМЕДИЦИНЫ И ПРАКТИКИ JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE.

12. Abdugafurovich, T. T. (2021). In The Process of Educating Students of the Faculty of Military Education in the Spirit of Patriotism the Invaluable Contribution and Significance of the Uzbek People to the Victory Over Fascism (Dedicated to the 76th anniversary of The Victory of the Seco. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY, 2(4), 90-93.

13. Тургунбоев, Т. А., & Убайдуллаев, С. С. (2022). БАТАНСЕВАРЛИК ВА МАЪНАВИЙ ТАРБИЯ ҲАҚИДА. О'ЗБЕКISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(11), 353-355.

14. Тургунбаев, Т. А. (2021). Вклад и значение узбекского народа в победу над фашизмом (к 76-летию Победы во Второй мировой войне). Молодой ученый, (18), 485-488.

15. Abdugafurovich, T. T. (2021). The Importance of Forbidden Islam in Spiritual Growth, Problems and Solutions. International Journal of Human Computing Studies, 3(1), 141-143.

16. Abdugafurovich, T. T. (2022). ЁШЛАРДА СОҒЛОМ МАФКУРА ВА БАТАНПАРВАРЛИК ТУЙҒУСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. О'ЗБЕКISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(8), 846-849.

17. Тургунбаев, Т. А., & Каримов, Ў. У. (2020). Ҳамма Нарса-Фронт Учун, Ҳамма Нарса-Ғалаба Учун!(Иккинчи Жаҳон Урушида Қозонилган Ғалабанинг 75 Йиллигига Бағишланади). Интернаука, (19-4), 52-53.

18. Abdugafurovich, T. T., & Shokhmukhammad, M. (2021). THE ROLE OF EDUCATING STUDENTS IN THE SPIRIT OF MILITARY PATRIOTISM IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 9(9), 126-130.

19. Abdugafurovich, T. T. (2021). The importance of pedagogical ideas in the formation of youth. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(4), 1066-1069.